

Niet alleen in VS, ook in Nederland is maatschappelijke onvrede

Serie: Sociaal werk in de tweede coronagolf, aflevering 9

Interview met Marc Schats, tot zijn pensionering bestuurder MIK & PIW Groep Sittard/Geleen

Voor Marc Schats staat vast dat niet alleen in de Verenigde Staten, maar ook in Nederland sprake is van maatschappelijke onvrede. 'Die heeft alles te maken met het ontbreken van erkenning van de omstandigheden waarin veelal goedwillige burgers moeten overleven, van het niet gehoord worden, van het gevoel overwoerd te raken.' Hij schreef het essay "Besluiten worden op het veld genomen, niet in de bestuurskamer." Deze titel is ontleend aan een citaat van Johan Cruijff. In dit essay houdt Marc een pleidooi om de sociaal werker weer aan zet te krijgen. In de coronapandemie bleven sociaal werkers jeugdigen, volwassenen en ouderen in kwetsbare situaties ondersteunen. Dat gaat Marc Schats nog lang niet ver genoeg. Hij constateert dat steeds meer inwoners zich afkeren van overheid en maatschappelijke organisaties. Door de decentralisaties dringt de overheid zich steeds meer

aan inwoners op, tot achter de voordeur. 'We moeten veel beter naar inwoners luisteren. Sociaal werkers moeten meer aan zet komen.'

Je constateert dat er grote maatschappelijke problemen zijn, zoals een groeiende kloof tussen elite en kansarmen, racisme en opkomend populisme. Is de sociaal werker aan zet niet een heel klein onderdeel van de oplossing voor die problemen?

'Natuurlijk, dat is waar. Maar ik heb dit essay geschreven vanuit het perspectief van het sociaal werk. Veel mensen hebben steeds minder vertrouwen in de overheid. Een deel daarvan behoort tot de doelgroepen van ons sociaal werk. De kinderopvangtoeslag affaire bijvoorbeeld heeft dat wantrouwen versterkt. En wel hierom. In Nederland ben je onschuldig tot het tegendeel bewezen is. Een andere stelregel is: wie beweert, bewijst! Maar als de Belastingdienst jou beschuldigt van fraude met de kinderopvangtoeslag, dan ben jij schuldig. Dan hoeft de overheid van jouw schuldigheid geen bewijs te leveren, maar moet jij zelf aantonen dat je onschuldig bent. Als dit fenomeen niet verandert, blijft er een kloof tussen overheid en burger bestaan.

'Organisaties voor sociaal werk voeren opdrachten van de gemeente uit, opdrachten met weinig herkenning en erkenning van kwesties waar mensen tegenaanlopen. Overheden spreken de taal van de mensen niet meer. Ambtenaren die nooit in buurten komen. Die geen idee hebben hoe het is om met 25 euro rond te moeten komen. Hetzelfde zie je bij woningcorporaties, die woningen gingen verkopen aan hogere inkomensgroepen. Zij gaan niet meer uit van de waarde van een huis voor bewoners, maar kijken alleen naar de prijs van een huis. "Mensen kennen tegenwoordig overal de prijs en nergens de waarde van", schreef Oscar Wilde al.'

De bestorming van het Capitool in de VS is een uiting van onvrede van een deel van de bevolking en de uitkomst van een populistische politiek. Wat voor verschillen en overeenkomsten zie jij met de maatschappelijke onvrede in Nederland?

'Die maatschappelijke onvrede kent een gemeenschappelijk overeenkomst. Het heeft alles te maken met het ontbreken van erkenning van de omstandigheden waarin veelal goedwillige burgers moeten

overleven, van het niet gehoord worden, van het gevoel overwoekerd te raken. Het gevoel van de onderklasse niet mee te mogen doen, niet mee te mogen tellen. Dat de overheid er niet meer is om hen te beschermen. Sterker, dat er een situatie is ontstaan waarbij burgers zich tegenover de overheid moeten gaan beschermen. En dan vervalt het geloof in de overheid en komt de democratie in zwaar weer. Dat is te zien aan de groeiende steun voor antidemocratische figuren die aan alle kanten de grenzen van het democratische proces opzoeken. En aan de gevestigde partijen en politici die maar heel weinig lijken te begrijpen van de onvrede die groter en manifester wordt. Als daarbij in het publieke debat het laten varen van enige ethiek en moraliteit aan de orde van de dag is, juist door hen die een voorbeeldfunctie moeten vervullen, worden ook gewone burgers brutaler, harder en meer ongeremd. Elk corrigerend vermogen verdwijnt. Ophitsen en opruien, zo toont de geschiedenis aan, zijn dan de logische vervolgstappen.'

Veel gemeenten en ketenpartners zijn heel positief over sociaal werk ten tijde van de coronapandemie. Die zeggen: alleen jullie zitten in de haarvaten van de samenleving, jullie weten inwoners in kwetsbare situaties te bereiken en te ondersteunen. Zie jij dit anders?

'In de dienstverlening, hulpverlening en zorg gaat het nog veel te veel als volgt: er is een probleem. Wie gaat het oplossen? Niemand stelt de vraag: Wat hadden we moeten doen om de vraag te voorkómen? Ik ben ervan overtuigd dat je veel problemen kunt voorkomen wanneer je de sociale basis versterkt. Als in die sociale basis mensen meer voor elkaar zorgen. Tijdens de eerste coronagolf zagen we dat inwoners daadwerkelijk iets om elkaar geven en iets voor elkaar willen doen. Organisaties

voor sociaal werk zouden veel meer verbinding moeten zoeken met burgerinitiatieven. In plaats van die als lastig of als concurrent te zien. Sociaal werk kan burgerinitiatieven met elkaar verbinden.'

Zou het sociaal werk dat juist nu, in deze periode van corona moeten doen?

Zeker! Organisaties voor sociaal werk moeten vooral de verbinding gaan zoeken met burgerinitiatieven. Sociaal werk kan burgerinitiatieven met elkaar verbinden. De sociale basis, het fundament van het samenleven in buurten, dorpen en community's, bestaat uit het vermogen dat burgers samen opbrengen om wat voor elkaar te betekenen. Dat kan in allerlei vormen: bewonersorganisaties en -groepen, maatjesprojecten, hulp- en boodschappendiensten, taalontmoetingen, uitleenwinkels, samen-aan-tafel-initiatieven, waken-over-elkaar-app-groepen, koffie-uurtjes, oppasburen, voorlees-oma's, hou-de-buurt-schoonacties. Noem maar op! De lijst is haast eindeloos. Initiatieven die simpel en oprecht zijn, ook vanuit hen - wellicht juist vanuit hen - die het vertrouwen in de overheid en instituties zijn kwijtgeraakt. Op die onderlinge inzet moet de ondersteuning van het sociaal werk zich richten. Dan krijg je een goede wisselwerking tussen wat mensen zelf kunnen en doen en de professionele dienstverlening die daarop aansluit.'

Wat herkende je als bestuurder van MIK & PIW Groep aan onvrede in jullie werkgebied?

'Dat zag ik niet voor mijn neus gebeuren, maar ik hoorde wel van medewerkers dat de hufterigheid toenam. Dat ouders met een honkbalknuppel naar een peuterspeelzaal kwamen, omdat een tekening van hun kind niet aan hun verwachting voldeed. Echt gebeurd! Mensen zeggen tegen sociaal werkers: "Ik heb nú hulp nodig en anders weet ik waar je woont."

'Als volksvertegenwoordigers elkaar verrot schelden in de Tweede Kamer, heeft dat effecten op de samenleving. Steeds meer mensen hebben geen boodschap meer aan wie dan ook. Er zijn leerkrachten die geen enkel contact meer met ouders van hun leerlingen hebben. Die ouders keren

Online training **MEER CONTACT**

zich af en gaan zelfs niet meer naar ouderavonden. We moeten voorkomen dat deze mensen gaan vinden dat sociaal werk tot de “bovenlaag” gaat horen, iets dat niet van hen is en waaraan zij geen boodschap hebben. Van andere leden van Verdiwel hoor je soms: dat of dat doe ik niet, want de gemeente geeft mij die opdracht niet. In mijn visie heb je een maatschappelijk opdracht. En die is dat je er moet zijn voor mensen in kwetsbare situaties.’

Jij pleit ervoor dat sociaal werkers weer echt aan zet komen. Hoe zou die positie er uit moeten zien?

‘De decentralisaties komen in de praktijk neer op een centralisatie: een directe relatie tussen burgers en de overheid die zich steeds meer aan burgers opdringt. Tot achter hun voordeuren. En het sociaal werk functioneert in het verlengde daarvan. Ik vind juist dat wij goed naar inwoners moeten luisteren, ook naar mensen die zich afkeren van of verzetten tegen de overheid. Sociaal werkers moeten weer aan zet komen. In buurten en dorpen, op scholen en bij verenigingen onderkennen sociaal werkers de bevoegdheid, betrokkenheid en talenten van inwoners. Maar zij zien ook de problemen waarmee ouderen en jongeren worstelen. Zij kennen de vragen die antwoorden behoeven. Sociaal werkers begrijpen de beweegredenen, gevoelens, denkbeelden en het dagelijkse bestaan van deze inwoners. Dat vraagt om een lokale overheid die zich beperkt tot hoofdlijnen van sociaal beleid - die toetst en faciliteert - en om organisaties voor sociaal werk die ruimte geven aan hun professionals. Wellicht herstelt dan de band met hen die het vertrouwen zijn verloren, met hen die woelen in woede en wrok, met hen die zijn vervallen in apathie. Met hen die de ondersteuning van het sociaal werk zo hard nodig hebben.

Kees Neefjes Verdiwel,

18 januari 2021